

Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging

Uttalelse - Isaac Norge

Status	Innsendt til Utdanningsdirektoratet Innsendt og bekreftet av instansen via: nina.a-s@outlook.com
Innsendt av	Nina Angellsen-Storvik
Innsenders e-post:	nina.a-s@outlook.com
Innsendt dato	15.08.2018
Hvilken organisasjon?:	Isaac Norge Organisasjon (Privat)
Stilling	Styremedlem

✓ Jeg bekrefter at denne uttalelsen er på vegne av hele oppgitte organisasjon.

Inkluderende fellesskap for barn og unge

Avsender: Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet

1. INNLEDNING

Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet ønsker innspill på om ekspertgruppens kunnskapsgrunnlag og analyse oppleves dekkende for både barnehage, grunnskole, videregående opplæring, statlig og lokalt støttesystem. Videre ønsker vi en tilbakemelding og vurdering av ekspertgruppens forslag til et helhetlig system for en inkluderende og tilpasset pedagogisk praksis i barnehage og skole. Det vil også være mulig å foreslå alternative forslag til tiltak, som kan bidra til et bedre tilrettelagt og inkluderende tilbud. Som vedlegg følger oversikt over spørsmålene i den digitale høringen.

Du/dere kan mellomlagre svaret på høringsuttalelsen, og du/dere kan også hoppe over spørsmål underveis.

Du finner Kunnskapsdepartementets høringsbrev nederst på siden.

[Lenke til rapporten](#)

[Lenke til informasjon om høringskonferansene](#)

Takk for at du/dere tar dere tid til å delta i høringsrunden.

2. KUNNSKAPSGRUNNLAGET

Vi ønsker din/deres vurdering av om ekspertgruppens kunnskapsgrunnlag som beskrives i rapportens Del 1, er dekkende.

? Hvis du/dere har innspill til ekspertgruppens forståelse av INKLUDERINGSBEGREPET, kan du/dere utdype dette her:

Jfr. innledningen punkt 1.7.1 i rapporten.

Inkluderingsbegrepet er godt drøftet – og ISAAC Norge støtter forståelsen og vurderingen. Og har et oppriktig ønske om at ASK barn (barn med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon inkluderes gjennom barnehage – og gjennom inkluderende undervisning i alle klasserom. Tilstedeværelse på læringsarena er en forutsetning for inkludering. Dette er som godt beskrevet gjennom utvalgsarbeidet dessverre ikke tilfelle per i dag. ASK barn møter store utfordringer med å inkluderes i et vanlig skoleløp. På samme måte som f eks FUG trekker frem gruppen «innvandrerbarn med kort botid i Norge» – eller andre «særlige grupper» savner vi at barn og elever med behov for ASK drøftes i inkluderingsbegrepet. Dette fordi ASK elever stiller særlige krav til inkludering både gjennom planverk, forberedelser, tilgang på læremidler (inkludert digitale) og valg av lærestrategier i gjennomføring av undervisning. Inkludering for

ASK elever krever også kompetanse som ligger noe utenfor «normalen» for tilpasning av inkluderende undervisning.

Isaac Norge mener det bør jobbes særskilt med et overordnet planverk for inkludering av ASK elever i normalundervisning der skoler og barnehage kan støtte seg på brukerfokuset ASK for inkludering i klasserom og barnehager.

Isaac Norge vet gjennom Høringskonferansen at ingen «grupper» ble drøftet særskilt i dette arbeidet, men ønsker likevel å trekke frem ASK barna som er «særlig sårbar gruppe» i forhold til inkludering i normalundervisningen. Det er ofte vanskelige skillelinjer mellom tilpasning innenfor et ordinært undervisningstilbud - og tilbud som organiseres som spesialpedagogisk hjelp. Mangfoldet av ASK brukere er stort – og fra et brukerperspektiv meldes det om store utfordringer for inkludering av ASK barn i skolen og i ordinær undervisning – særlig fra ungdomstrinnet og oppover.

Vi mener at behovet for å kunne utrykke seg og lære er en menneskerettighet også for mennesker uten funksjonelt talespråk – ASK brukere. Derfor er det viktig å diskutere dette også i et inkluderingsperspektiv.

? Hvis du/dere har innspill til ekspertgruppens kunnskapsgrunnlag for BARNEHAGE, kan du/dere utdype dette her:

Jfr. Del 1 kapittel 2 i rapporten

Det er behov for ASK kompetanse for å gi tilgang til språkmuligheter sett i sammenheng med inkludering for alle barn med et ASK behov i barnehage. Dette krever ASK kompetanse og organisering av kompetanse inn til aktuell arena. Dette er ikke berørt i kunnskapsgrunnlaget.

? Hvis du/dere har innspill til ekspertgruppens kunnskapsgrunnlag for GRUNNSKOLE, kan du/dere utdype dette her:

Jfr. Del 1 kapittel 3 i rapporten

se punktet over

? Hvis du/dere har innspill til ekspertgruppens kunnskapsgrunnlag for VIDEREGÅENDE OPPLÆRING, kan du/dere utdype dette her:

Jfr. Del 1 kapittel 4 i rapporten

se punktet over

? Hvis du/dere har innspill til ekspertgruppens kunnskapsgrunnlag for STATLIG OG LOKALT STØTTESYSTEM, kan du/dere utdype dette her:

Jfr. Del 1 kapittel 5 i rapporten

I et statlig og lokalt støttesystem må ASK utfordringer drøftes særskilt og særlig hvordan tilgang på nødvendig kompetanse inn til bruker skal organiseres. Inkludering av ASK barn er en stor utfordring også fordi kunnskapsgrunnlag og kompetanse er stor mangelvare på alle nivå. Dette er et relativt «ungt» fagområde og behovet for kompetanse er stort på alle arenaer. Fra et brukerperspektiv oppleves dette området som et krevende område ettersom det er stor fragmentering av ansvar og oppgaver – samt at det er en stor utfordring å få tilgang på riktig kompetanse (se pkt 7) - samtidig er det av avgjørende betydning for enkeltmennesket som trenger ASK både for å utrykke seg, lære og for å delta og bli inkludert i lærings situasjonen. Språk og mulighet til å utrykke seg – og bli forstått er en forutsetning for all læring.

Isaac Norge mener at kunnskapsgrunnlaget rundt et statlig /lokalt støttesystem må ivareta ASK utfordringer på en bedre måte. Oppbygning av et kompetanseområde for ASK som rommer hele ASK bildet må sees fra et brukerperspektiv og ta utgangspunkt i reelle brukerbehov. Både lokalt og nasjonalt må det tas utgangspunkt i brukerperspektivet – og ikke et «systemperspektiv». Med de utfordringer ASK brukere møter i dag oppleves det som veldig naivt å tro at dersom den enkelte barnehage – og skoleeier selv skal definere behovet vil dette løses på en tilfredsstillende måte. Det tror vi bestemt ikke er tilfellet for ASK elever ettersom all erfaring tilsier at det pr nå ikke ytes god nok bistand til denne gruppen.

Når det gjelder kompetanse og organisering av kompetanse støtter Isaac Norge at denne må komme nærmere brukeren – og ta utgangspunkt i den enkelte ASK bruker sitt behov. Det støttes også at det stilles kompetansekrav til den enkelte «tjenesteeier». Dette gjelder både lokalt og statlig.

? Hvis du/dere har innspill til ekspertgruppens kunnskapsgrunnlag for REGELVERKET, kan du/dere utdype dette her:

Jfr. Del 1 kapittel 6 i rapporten

For ASK elever MÅ individuelle rettigheter opprettholdes som ASK rettigheter – og også styrkes for barnehagesektor. I opplæringsloven er ASK elever sikret individuelle rettigheter gjennom grunnskole og videregående skole. Opplæring i ASK og ASK hjelpemiddel er pr i dag delvis knyttet til spesialpedagogisk bistand og dette må hensyn tas i et videre rettighetsarbeid. For barnehagebarn er rettigheter knyttet opp til retten til spesialpedagogisk hjelp. Men som nevnt under pkt 1 bidrar rettigheter sterkt til å sikre bedre inkludering og nødvendig tilrettelegging i skole per i dag. Dette tror Isaac Norge er avgjørende for å sikre nødvendig tilrettelegging og gjennomføring for ASK barn. Se også pkt 7.

3. ANALYSE

Vi ønsker din/deres vurdering av om ekspertgruppens analyse av dagens situasjon er dekkende, jfr. kapittel 7 i rapporten.

? Hvis du/dere har innspill til ekspertgruppens analyse av dagens situasjon, kan du/dere utdype dette her:

Isaac Norge har ingen problemer med å tilslutte seg analysen av dagens situasjon. Svært mange ASK barn rammes nettopp av å bli «plukket ut» av ordinær undervisning og satt sammen med ufaglærte assistenter uten nødvendig ASK kompetanse eller undervisningskompetanse. Det er per i dag altfor få ASK elever som av ulike årsaker hindres i å bli inkludert i vanlig skole og dermed fratras muligheter for å gjennomføre et normalt skoleløp. Det er særlige utfordringer knyttet til overgang ungdomsskole og oppover. Men mange elever sliter allerede ved oppstart i skolen – og gjennom barneskole på grunn av manglende ASK oppfølging og muligheter for adekvat språkutvikling i barnehagealder.

Isaac Norge mener dette er alvorlig – og mener derfor at tydelige individuelle rettigheter er helt nødvendige for denne sårbare gruppen, uten funksjonelt talespråk.

4. TILTAK OM ET HELHETLIG SYSTEM

Vi ønsker din/deres vurdering av ekspertgruppens forslag til et helhetlig system, jfr. Del 2 kapittel 8 i rapporten

? Har du/dere synspunkter på ekspertgruppens forslag til et helhetlig system for en inkluderende og tilpasset pedagogisk praksis i barnehage og skole, kan du/dere utdype dette her:

Vi er her opptatt av hvordan du/dere vurderer helheten av tiltak. Nedenfor vil du/dere få anledning til å kommentere enkeltområder og tiltak.

Isaac Norge opplever det som vanskelig å vurdere helheten av foreslåtte tiltak hos utvalget – nettopp fordi området for ASK elever ikke dekkes inn på en god måte. Vi skjønner at ASK elever er en liten gruppe barn, men til gjengjeld er denne sårbare gruppen elever avhengig av tilgang på nødvendig ASK kompetanse – og opplever i dag store utfordringer i vanlig skole/barnehage.

Men grunntanken om helhetlig tilpasset pedagogisk praksis i barnehage/skole støttes. Og i en «ideell verden» der man forutsetter at tilgangen på nødvendig kompetanse er god og at ASK bistand vil rettes inn mot den enkelte ASK bruker sitt behov ville det være enklere å støtte dette. Samtidig mener ISAAC Norge at det er behov for individuelle rettigheter for ASK elever og barn i barnehagealder. Samt et nasjonalt ASK senter som ivaretar helhetlig ASK løsninger; dvs teknologi, betjening og innhold (se vedlegg 1Ppt Isaac ASK)

5. OMRÅDER FOR TILTAK

I rapporten beskriver ekspertgruppen flere områder med tilhørende tiltak i del 2, kapittel 8. Er det **enkelte** områder for tiltak i det helhetlige systemet du/dere har synspunkter på så kan dette utdypes nedenfor.

? Synspunkter på Inkluderende og tilpasset praksis i barnehage og skole. Utdyp her:

Jfr. punkt 8.2.1 i rapporten

Ingen kommentar fra instansen

? Synspunkter på Pedagogisk støttesystem i barnehager og skoler. Utdyp her:

Jfr. punkt 8.2.2 i rapporten

Ingen kommentar fra instansen

? Synspunkter på Varige og omfattende individuelle tiltak. Utdyp her:

Jfr. punkt 8.2.3 i rapporten

Isaac Norge mener at retten til individuelle ASK rettigheter og spesialpedagogiske tiltak ikke kan fjernes uten nærmere utredning for ASK elever og deres behov for tjenester og hvordan behovet for realkompetanse for området skal organiseres.

Basert på mangfoldet av ASK brukere kan ikke retten til sakkyndigvurdering og enkeltvedtak fjernes uten nærmere utredning, da dette er viktig for mange ASK barn.

? Synspunkter på Samarbeid og kompetanseheving i barnehager og skoler. Utdyp her:

Jfr. punkt 8.3.1 i rapporten

Ingen kommentar fra instansen

? Synspunkter på En lokal pedagogisk veiledningstjeneste. Utdyp her:

Jfr. punkt 8.3.2 i rapporten

Må stilles tydelige kompetansekrav til lokal enhet – og tydelig krav til fagkompetanse/pedagogisk kompetanse.

Må stilles tydelig krav til ansvaret for å skaffe nødvendig kompetanse.

? Synspunkter på Statlig/fylkeskommunalt tjenester. Utdyp her:

Jfr. punkt 8.3.3 i rapporten

Ingen kommentar fra instansen

? Synspunkter på Samiske spesialpedagogiske tjenester. Utdyp her:

Jfr. punkt 8.3.4 i rapporten

Ingen kommentar fra instansen

? Synspunkter på Nødvendige regelverksendringer. Utdyp her:

Jfr. punkt 8.4 i rapporten

Ingen kommentar fra instansen

? Synspunkter på Andre nødvendige tiltak. Utdyp her:

Jfr. punkt 8.5 i rapporten

Ingen kommentar fra instansen

6. IMPLEMENTERING

? Er det noen av områdene for tiltak eller enkelttiltak (fra spørsmålet over), som dere mener bør prioriteres?

Jfr. rapportens kapittel 8

Organisering av bedre og mer riktig bistand tidligere og nærmere elev/barn.
Bedre utredning av ulike kompetansebehov for å treffe med tiltak.

? Er det enkelte av ekspertgruppens forslag som ikke bør gjennomføres? Evt. hvorfor ikke?

Jfr. rapportens kapittel 8

Fjerning av individuelle rettigheter for ASK elever og barn i barnehagealder advares det sterkt mot. Pr i dag oppleves individuelle ASK rettigheter som et sikkerhetsnett for å kunne få på plass løsninger i skolen for ASK barn.

? Hva er forutsetningene for en vellykket implementering av det nye helhetlige systemet i barnehager og skoler?

Ingen kommentar fra instansen

? Har du/dere forslag til alternative tiltak og systemendringer, som kan bidra til et bedre tilrettelagt og inkluderende tilbud enn i dag?

Dersom du/dere har forslag til andre alternative tiltak vil vi gjerne få høre om det.

Ingen kommentar fra instansen

? Har du/dere forslag til digitaliseringstiltak som kan støtte opp under god inkludering, utvikling og læring?

For ASK elever er digitale læremidler og digitale læringsressurser av avgjørende betydning. Det at skoler med ASK elever velge læreverk som finnes i gode digitale utgaver gjennom hele skoleløpet er avgjørende for lik tilgang på læremidler og læring for ASK elever. Her er situasjonen dårlig fra ungdomstrinnet og oppover. Det er liten gjennomgående kunnskap og kompetanse om hvordan digitale læremidler kan brukes aktivt som gode verktøy for inkludering. Det meldes stadig om elever som sitter i egne rom eller kroker med ulike læremidler enn resten av elev gruppen. Det fremmer ikke mulighet for samarbeid og inkludering.

For ASK elever er teknologi viktige verktøy for inkludering – men mangfoldet av kunnskap om muligheter og bruk gjør dette utfordrende for mange. F eks «glemmes» ofte muligheter for betjening. Et godt eksempel på dette er CromeBooks og Google applikasjoner som dessverre mangler universell utforming – og ikke støtter ulike former for betjening eller annen nødvendig programvare for elever med spesielle behov.

7. AVSLUTTENDE SPØRSMÅL OG KOMMENTARER

? I hvilken grad er du/dere enige i ekspertgruppens forslag til et nytt helhetlig system?

Med de forutsetninger gruppen legger til grunn i rapporten vil vi gjerne vite i hvilken grad du/dere støtter ekspertgruppens forslag.

Delvis enig

Isaac Norge støtter i prinsipp forslag til nytt helhetlig system – men understreker behovet for en nasjonal helhetlig ASK enhet. Det er behov for å flytte nødvendig bistand nærmere elev.

Isaac Norge mener det vil være behov for et nasjonalt ASK senter i en fremtidig organisering, men er usikre på om Statped skal fylle denne rollen alene - Dessverre opplever et stort antall ASK brukere ikke å få nødvendig hjelp og støtte hos Statped. Dette har ulike årsaker bl.a. mangel på kapasitet, men også fordi Statped ikke har nødvendig kompetanse på alle ASK områder, f eks betjening og sentral programvare for kommunikasjon. Se nærmere om organisering i punktet under.

? Har du/dere andre kommentarer, kan disse gis her:

Isaac Norge støtter analysen og tror det er et akutt behov for å se på hvordan barn og elever med et behov for «tilpasset undervisning» får sine tjenester organisert – og hvordan nødvendig kompetanse flyttes nærmere eleven og nærteamet rundt eleven. Vi tror på samme måte som utvalget at altfor mye tid og fokus per i dag ligger på et utreder fokus vs et gjennomføringsfokus – og altfor lite praktisk jobbing. Og vi deler bekymringen over den mangel på inkludering som mange elever som mottar spesialundervisning i dag opplever.

Dette er en gjennomgåend utfordring som skaper lite produktivt arbeid ute hos eleven og nærteamet rundt eleven. Samtidig ser vi store utfordringer rundt tilføring av kompetanse og da særlig «realkompetanse» for ASK området også i en ny modell. All brukererfaring tilsier at formalrettigheter bidrar sterkt til økt fokus på gjennomføring i skole.

Vi mener at ASK området krever fokus på både kunnskap (teori) og erfaring (praktisk) – og at modeller der «fjerne» enheter skal veilede et PPT kontor, som skal veilede skole – og som igjen skal veilede videre nedover er en dårlig løsning for ASK elever – så uansett hvordan nødvendig

bistand skal organiseres fremover må dette innrettes mot brukere sitt behov for ASK bistand direkte til bruker.

Fagområdet for ASK er sammensatt av teknologi (maskinvare), betjening og innhold (alle former for programvare som støtter kommunikasjon og læringsressurser). Dette er også et komplisert fagområde som krever individuell tilnærming – og særlig også i inkluderingsøyemed. Det er også store variasjoner i kompetanse både i skole, barnehage og kommunal PP tjeneste. Dette varierer også ut fra hvor du bor i landet. Her er det nødvendig med forbedring av dagens system – og en mer helhetlig tilnærming for gode ASK løsninger. Dette betyr at ulike sektorer må samarbeide, pr i dag har NAV Hjelpemidler ansvar for teknologi og hjelpemidler, samt betjening, HOD jobber med ASK gjennom barnehabilitering og spissede tilbud (eks kommunikasjonsteamet ved Rikshospitalet) og KUD har ansvaret for lovverk, skole og pedagogisk innhold. Dette betyr i praksis at for å skape gode inkluderende ASK løsninger i skole og barnehage som gir rom for læring og deltagelse for alle barn - kreves det at man ser helhetlig på behovet for ASK tjenester. Signhild Skogdahl leverte høsten 2017 sin doktorgradsavhandling "Participation in school for students who use augmentative and alternative communication". Mye av analysearbeidet og konklusjoner er sammenfallende med, men her er også mange forslag og modeller til forbedringer av inkludering for ASK elever i ungdomskolen (studie elever ungdomskole). Isaac Norge anbefaler dette arbeidet for se på muligheter for bedre inkludering av ASK elever i skolen.

Konklusjon:

Isaac Norge mener at skolen skal være for alle og også inkludere ASK elever på en god måte – dette er ikke tilfellet pr i dag. Analyse og problemutfordringer med dagens system er lett gjenkjennbart og behovet for endring – fundamental endring erkjennes og støttes. Behovet for å flytte nødvendig bistand nærmere elev gjennom omorganisering av tjenester støttes også for ASK elever og barn i barnehagealder. For ASK området er det avgjørende med tilgang på nødvendig kompetanse.

Isaac Norge mener at retten til individuelle ASK rettigheter og spesialpedagogiske tiltak ikke kan fjernes uten nærmere utredning for ASK elever og deres behov for tjenester - og hvordan behovet for realkompetanse for området skal organiseres.

Foreslåtte tiltak i rapporten bør kunne settes inn som rettesnor for barnehage og skoleeiere som premisser for hvordan spesialpedagogisk støttetiltak kan gjennomføres. Å fjerne en rettighet gjør ikke nødvendigvis tjenestene bedre.